

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΞΕΝΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

—•••••—

Ο ίσκιος του πολέμου

ΛΟΡΕΤΑ ΠΡΟΚΤΟΡ

Ο ίσκιος του πολέμου

Μετάφραση
ΧΡΙΣΤΙΑΝΝΑ ΣΑΜΑΡΑ

ΩΚΕΑΝΙΔΑ

*Στη μητέρα μου Άντζελα Νταϊάνα Στράσεν
και στις υπέροχες αναμνήσεις της
από την Τουρκία και την Ελλάδα*

Τίτλος πρωτοτύπου:
Loretta Proctor, *The Long Shadow*

1η έκδοση: Δεκέμβριος 2014

Μετάφραση από τα αγγλικά: Χριστιάννα Σαμαρά
Τυπογραφική διόρθωση: Χρήστος Γιαμαρέλλος

© 2012, Loretta Proctor
© 2014, για την ελληνική γλώσσα
Εκδόσεις Ωκεανίδα ΑΕ
Δεσφενίων 38, 106 81 Αθήνα, τηλ. 210.38.06.137
e-mail: oceanida@internet.gr
www.oceanida.gr

Ηλεκτρονική στοιχειοθεσία-Σελιδοποίηση: Εκδόσεις «Ωκεανίδα»

ISBN 978-960-410-725-4

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
Το ημερολόγιο της Ντόροθι

Δεκέμβριος 1932

Ξαφνικό άνοιγμα και κλείσιμο πόρτας αυτοκινήτου. Τα δύο στρουμπουλά πεκινουά της γιαγιάς Κλαρκ άρχισαν να τρέχουν πάνω-κάτω σαν αλαφιασμένα, ασυνήθιστα καθώς ήταν σε κάθε είδους διατάραξη της ήρεμης και μονότονης ζωής στο Ντάουνλαντς. Η Σάρα και η Ρόουζ βάλθηκαν να στριφογυρίζουν γύρω γύρω, σαν μυρμήγκια που κάποιο παιδικό ξυλαράκι είχε χαλάσει τη φροντισμένη μυρμηγκοφωλιά τους. Πανικός έμοιαζε να τις έχει κυριεύσει στη σκέψη ότι κάποιος απρόσμενος επισκέπτης βρισκόταν στην πόρτα και περίμενε να του ανοίξουν.

Η Σάρα κατευθύνθηκε σχεδόν τρέχοντας στην εξώπορτα, αλλά κοντοστάθηκε για λίγο μέχρι να ανακτήσει τον αυτοέλεγχό της προτού ανοίξει. Το γεγονός ότι έπρεπε να ανοίγει πλέον και την πόρτα της προξενούσε αφόρητη δυσφορία. Όταν είχε πρωτοέρθει για να εργαστεί σ' αυτό το σπίτι ως νεαρή βοηθός μαγείρισσας, υπήρχε ένας άντρας υπηρέτης για αυτή τη δουλειά και μία αρχαιοκινόμος, μαζί με τη Ρόουζ Γκραντ, τη μαγείρισσα, δύο κη-

πουροί και ένας αμαξάς. Όμως, αυτό συνέβαινε πριν από τον πόλεμο. Τώρα, όλοι αυτοί οι άνθρωποι είχαν πεθάνει... Η αρχαιοκονόμος είχε παντρευτεί έναν άντρα που είχε προαχθεί σε αξιωματικό και είχε καθαλήσει το καλάμι, καθώς ήθελε να την αποκαλούν «μάνταμ» – απίστευτο! Πλέον, μόνον η Ρόουζ και ένας κηπουρός εργάζονταν στο σπίτι, εκτός από εκείνη. Όμως, με κάποιον τρόπο κατάφερναν να μοιράζονται μεταξύ τους τις δουλειές και να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του εργοδότη τους. Και η δουλειά ήταν σκληρή... πολύ σκληρή! Μόνον η αφοσίωση και η συνήθεια την κρατούσαν εκεί.

«Θεέ και Κύριε! Η δεσποινίς Άγκνες!» αναφώνησε κατάπληκτη η Σάρα, γιατί οι επισκέπτες προβλεπόταν να φτάσουν τρεις ημέρες αργότερα. Έτσι, η δύστυχη υπηρέτρια είχε μείνει στην πόρτα και τους κοίταζε σαν να έβλεπε φαντάσματα μπροστά της.

«Ναι, καλή μου, εμείς είμαστε. Σταμάτα να χάσκεις σαν χάνος και πήγαινε να ειδοποιήσεις τη μητέρα ότι ήρθαμε», είπε η Άγκνες και προχώρησε στο διάδρομο με τη συννητισμένη «θεατρική» άνεσή της.

Παρόλο που ήταν πλέον η «αξιότιμη κυρία Πάτεργουντ», οι δύο ηλικιωμένες υπηρέτριες συνέχιζαν να την αποκαλούν «δεσποινίς Άγκνες», κάτι που μάλλον την ικανοποιούσε, γιατί την έκανε να νιώθει νεότερη. Αλλά και εκείνη τους συμπεριφερόταν με μεγάλη οικειότητα. Τις έβλεπε σαν ένα μέρος της επίπλωσης του Ντάουνλαντς, αφού οι δύο γυναίκες βρισκόνταν στο σπίτι από τότε που γεννήθηκε και θα ήταν για πάντα εκεί. Το μεγαλοπρεπή βηματισμό της Άγκνες Πάτεργουντ ακολουθούσαν ο σύζυγός της Χένρι και ο μοναχογιός τους, ο Ρέτζιναλντ.

Ακούγοντας τη φασαρία, ο Άντριου ήρθε και στάθηκε

στην κορυφή της σκάλας, έσκυψε πάνω από την κουπαστή και τους κοίταζε, ενώ ένα αίσθημα απογοήτευσης κατέκλυσε την ψυχή του στη σκέψη ότι η θεία και ο θείος του είχαν φτάσει τόσο νωρίς. Ήθελε τόσο πολύ να περάσει μερικές ήσυχες ημέρες μόνος του... Έκανε έναν μορφασμό αποστροφής, κάθισε στην κορυφή της σκάλας και τους άκουγε, ευχόμενος μέσα του να ήταν όλοι αυτοί χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά.

Τα δύο-τρία τελευταία χρόνια πενούσε το μεγαλύτερο μέρος των σχολικών διακοπών του στο Ντάουνλαντς, το παλιό πατρικό σπίτι της οικογένειας Κλαρκ, που του άρεσε περισσότερο από το σπίτι της μητέρας του στο Λονδίνο. Το σπίτι στην πόλη τού φαινόταν πάντα γεμάτο παιδιά, γεμάτο κόσμο που μπαινόβγαινε ασταμάτητα. Άλλωστε, τον βόλευε περισσότερο να έρχεται εδώ, καθώς το σχολείο του ήταν στο Γκλόστερσιρ, άρα πιο κοντά στο Ντάουνλαντς παρά στο Λονδίνο. Ωστόσο, αν ήθελε να είναι ειλικρινής με τον εαυτό του –και ήταν πάντοτε ειλικρινής με τον εαυτό του, έστω κι αν ορισμένες φορές αυτό δεν συνέβαινε με τους άλλους–, έπρεπε να παραδεχτεί πως είχε αρχίσει να λατρεύει τις διακοπές στο Ντάουνλαντς μετά τη γέννηση του ετεροθαλούς αδελφού του, του Φρεντ. Ναι, έπρεπε να είναι ειλικρινής... Η προτίμησή του αυτή έκανε την εμφάνισή της όταν άρχισε να νιώθει ότι δεν βρισκόταν πια στο επίκεντρο της αγάπης και της προσοχής της μητέρας του – κι αυτό έμοιαζε αβάσταχτο, αφού η μητέρα του ήταν ο σημαντικότερος άνθρωπος στον κόσμο μέχρι τότε.

Το Ντάουνλαντς ήταν ένα ήρεμο, ξεχασμένο μέρος, χωμένο μέσα στους λόφους που ξετυλίγονταν απαλά πάνω από την επαρχία του Γκλόστερσιρ. Μια ατάραχη γαλήνη

βασίλευε στο σπίτι με τις τρεις ηλικιωμένες κυρίες. Η γιαγιά Κλαρκ ήταν αυστηρή αλλά καλοσυνάτη και άφηνε τον Άντριου να περνάει την ημέρα του όπως εκείνος ήθελε. Πέραν του ότι απαιτούσε να είναι συνεπής στην ώρα του φαγητού και να συμπεριφέρεται ήρεμα και κόσμια, δεν τον ρωτούσε ποτέ πού ήταν ή τι έκανε όλη την ημέρα, κι αυτό τον ικανοποιούσε αφάνταστα.

Του άρεσε να βρίσκεται στο επίκεντρο όλης αυτής της γυναικείας προσοχής, με τη Ρόουζ να τον κακομαθαίνει φτιάχνοντάς του τα αγαπημένα του γλυκίσματα και μεζεδάκια. Η Σάρα, παρότι θύμωνε κάποιες φορές όταν τον έβλεπε να έρχεται από το δάσος και να περιφέρεται άσκοπα στο αστραφτερό πάτωμα της κουζίνας της με τις λασπωμένες του μπότες, ήταν συνήθως πολύ τρυφερή μαζί του και τον αντιμετώπιζε πάντα σαν μωρό – ένα μωρό που είχε γεννηθεί στο Ντάουνλαντς στο τέλος του πολέμου. Ο Άντριου της ζητούσε να του διηγείται ιστορίες από εκείνο τον καιρό, προσπαθώντας να ανασυνθέσει τη δική του, ξεχασμένη ιστορία μέσα από τις «θρυμματισμένες» αναμνήσεις των δύο ηλικιωμένων υπηρετριών. Η γιαγιά δεν μιλούσε ποτέ για αυτή την εποχή και εκείνος φοβόταν να τη ρωτήσει. Οι θλιβερές αναμνήσεις τής προξενούσαν στενοχώρια και νευρικότητα.

Οι δύο γυναίκες τού έκαναν όλα τα χατίρια: τον άφηναν να απολαμβάνει τη γλυκιά θαλπωρή της κουζίνας τους, να κάθεται μαζί τους δίπλα στους μαυρισμένους πάγκους με τα βραστά και αχνιστά καζάνια – μια κρύπτη μαγισσών μυστηριακή, αλλά φιλόξενη, καθησυχαστική, σαγηνευτική και συναρπαστική. Ο Άντριου λάτρευε την παλιά κουζίνα με το πλακόστρωτο πάτωμα, το δροσερό, μυστηριώδες κελάρι, ένα άβατο γεμάτο ράφια, πάνω στα οποία

γυάλιζαν τα βάζα με τις μαρμελάδες, τις σάλτσες και τα τουρσιά. Η Ρόουζ δέσποζε μέσα στον «πύργο» της με το πληθωρικό της μπούστο, μια παρουσία η οποία απέπνεε σιγουριά και ασφάλεια, παρόλο που κάποιες φορές σού προξενούσε τρόμο με το δεσποτικό τρόπο που διοικούσε το βασίλειό της. Μέχρι και η γιαγιά Κλαρκ σπανίως τολμούσε να πατήσει το πόδι της στην κουζίνα – μόνον έδινε τις διαταγές και γνωστοποιούσε τις επιθυμίες της από το σαλόνι, αφήνοντας στη Ρόουζ όλη την ευθύνη.

Αντίθετα, η Σάρα ήταν λεπτή, νευρώδης και λιπόσαρκη. Όμως, μέσα στο γκριζωπό κεφάλι της κρυβόταν ένας πλούτος από συναρπαστικές ιστορίες της περιοχής, τις οποίες συνήθιζε να του αφηγείται όταν εκείνος καθόταν στο τεράστιο ξύλινο τραπέζι και τη βοηθούσε να ξεφλουδίσει τον αρακά, κοιτάζοντας τα επιδέξια δάχτυλά της να καθαρίζουν καρότα και πατάτες, να κορφολογούν και να καθαρίζουν τα φασολάκια, να τεμαχίζουν, να ψιλοκόβουν με απίστευτη άνεση και ακρίβεια. Και όσο έκοβε, καθάριζε, κορφολογούσε και τεμάχιζε, τόσο μιλούσε και ξετύλιγε το κουβάρι με τις χιλιοειπωμένες ιστορίες της.

Οι εν λόγω ιστορίες ήταν όμορφες, άλλοτε τετριμμένες κι άλλοτε διασκεδαστικές, αλλά ποτέ απρεπείς ή κακόβουλες. Ήταν ιστορίες με πνεύματα και φαντάσματα, ερωτικές υποθέσεις που είχαν συγκλονίσει τη γειτονιά, συμβάντα από τον πόλεμο, αστεία περιστατικά από τη φάρμα του Κότερσλι, όπως τότε που ο ταύρος του γερο-Στίβενς τον είδε που ήταν σκυμμένος, πήρε φόρα και τον κουτούλησε στα πισινά. Τότε ο αγρότης εξαγριώθηκε και άρπαξε τον ταύρο από τα κέρατα, τον κοίταξε άγρια στα μάτια και του είπε να μην τολμήσει να ξανακάνει ποτέ τέτοιο αστείο. Και ο ταύρος τρομοκρατήθηκε τόσο πολύ,

που από τότε δεν τόλμησε να ξαναενοχλήσει τον Στίβενς. Στον Άντριου άρεσε αυτή η ιστορία· έβλεπε μπροστά του τον άντρα και τον ταύρο, μια καταπρόσωπο αναμέτρηση – ωμή δύναμη εναντίον ωμής δύναμης, ζώωδη βούληση εναντίον ανθρώπινης βούλησης. Του διηγούνταν πάντα τις ίδιες ιστορίες... Η επανάληψη τον γαλήνευε, του δημιουργούσε μια παράξενη αίσθηση τάξης και ηρεμίας.

Παρότι δεν το ήξερε, οι δύο γυναίκες ένωσαν για εκείνον ένα αίσθημα συμπόνιας. Έλεγαν μεταξύ τους ότι ήταν καλό παιδί, υπάκουο, ευγενικό, λίγο απότομο καμιά φορά, αλλά τελικά όλη η οικογένεια ήταν έτσι. Πάντως, ήταν ένα παιδί που δεν δημιουργούσε προβλήματα. Κατέληγαν λοιπόν στο συμπέρασμα πως ήταν μοναχικός χαρακτήρας, ευαίσθητη ψυχή, κάπως ονειροπόλος, φαντασιόπληκτος – αλλόκοτος. Δεν είχε πραγματικούς φίλους, δεν έκανε ποτέ αταξίες και κατεργαριές, όπως άλλα παιδιά. Του άρεσε να περπατάει μονάχος του για ώρες ή να χώνεται μες στα βιβλία του, όπως ο παππούς του, ο σεβάσμιος καθηγητής Κλαρκ. Δεν του έλειπε η ζωντάνια· απλώς περνούσε πολλές ώρες μόνος του, μακριά από τους ανθρώπους και βυθισμένος στις σκέψεις του.

Όμως, αυτό δεν ήταν καθόλου παράξενο, αν αναλογιζόταν κανείς την προσωπική ιστορία του.

Για λίγες ημέρες κάθε καλοκαίρι και χειμώνα, ο Άντριου περιπλανιόταν μόνος του στο δάσος και στους αγρούς, και φαντασιωνόταν ότι κάποτε θα γινόταν ο κύριος αυτού του σπιτιού· θα παντρευόταν μια πλούσια και όμορφη κοπέλα και θα έκαναν πολλά παιδιά, τα οποία θα έτρεχαν και θα έπαιζαν δίπλα του μέσα στο δάσος, ανακαλύπτοντας τα

κρυφά μονοπάτια που γνώριζε και εκείνος. Όλα αυτά, βέβαια, ήταν μια φαντασίωση... Διότι το σπίτι θα το κληρονομούσε η θεία Άγκνες και όχι η μητέρα του, η Ντόροθι. Είχε ακούσει κάποτε τη θεία Άγκνες να λέει στον θείο Χένρι ότι θα πουλούσε αυτό το άθλιο μέρος, όταν θα γινόταν δικό της. Η θεία Άγκνες δεν συμπάθησε ποτέ αυτό το ψυχρό, θλιβερό πατρικό σπίτι, που ξεχείλιζε από ζοφερές αναμνήσεις και φαντάσματα του παρελθόντος. Άλλωστε, οι Πάτεργουντ χρειάζονταν πάντα χρήματα... Ο Χένρι δεν τα πήγαινε ποτέ ιδιαίτερα καλά με τη δουλειά του και σπαταλούσε σχεδόν όλα τα κέρδη από τις μετοχές και τις επενδύσεις του στο ποτό.

Ίσως η σκέψη ότι αυτή θα ήταν τελικά η μοίρα του Ντάουνλαντς να έκανε τον Άντριου να δυσαρεστηθεί τόσο πολύ από την απροειδοποίητη εισβολή της Άγκνες και της οικογένειάς της. Όμως, η Σάρα δυσανασχετούσε περισσότερο... Δεν είχαν ψωνίσει ακόμα για τα Χριστούγεννα και στο κελάρι υπήρχαν μόνον οι συνήθεις, μετρημένες ποσότητες τροφίμων για τους ενοίκους του σπιτιού.

Σήμερα θα πρέπει να ετοιμάσουμε δείπνο στην τραπέζα, και δεν έχουμε σχεδόν τίποτα στην κουζίνα... σκέφτηκε νευρικά, καθώς ανήγγειλε τους καλεσμένους σε μια έκπληκτη και μάλλον ενοχλημένη κυρία Κλαρκ, προτού τρέξει να πει τα νέα στη Ρόουζ.

«Ω, μαμά! Αγαπημένη μου μαμά!» είπε η Άγκνες, ενώ έμπαινε στο σαλόνι πίσω από την υπηρέτρια με το γνωστό, μεγαλοπρεπή αέρα της και πλησίαζε την ηλικιωμένη κυρία, η οποία καθόταν δίπλα στο τζάκι διαβάζοντας ένα βιβλίο, χωμένη σε μια τεράστια πολυθρόνα που νόμιζες ότι την είχε καταπιεί. Η κυρία Κλαρκ έβγαλε τα γυαλιά της και συνοφρυώθηκε στη θέα των εισβολέων, δεί-

χνοντας φανερά την ενόχλησή της, που δεν υστερούσε καθόλου έναντι αυτής του εγγονού της, του Άντριου, ο οποίος παραμόνευε τώρα στις σκάλες, γεμάτος περιέργεια να ακούσει τι έλεγαν οι συγγενείς του, αλλά χωρίς καμία διάθεση να κατέβει για να τους χαιρετήσει.

«Δεν μοιάζεις να χαίρεσαι και πολύ που μας βλέπεις, μητέρα...» είπε η Άγκνες, δίνοντας ένα δυνατό φιλί στην κυρία Κλαρκ, το οποίο εκείνη προσπάθησε να αποφύγει με ένα σούφρωμα των χειλιών της. Σιχαινόταν τις διαχύσεις, αλλά η Άγκνες ήταν πάντα ιδιαίτερα εκδηλωτική.

«Δεν σας περίμενα πριν από την Πέμπτη», είπε ψυχρά η ηλικιωμένη γυναίκα. «Γιατί ήρθατε έτσι, χωρίς να πείτε τίποτα; Γιατί δεν τηλεφώνησες; Δεν έχω τίποτα στο σπίτι, και ο χασάπης ο Σίμοντς θα έχει κλείσει τέτοια ώρα. Δεν είναι ωραίοι τρόποι αυτοί, Άγκνες...»

«Μαμά! Κι εγώ που νόμιζα πως θα χαιρόσουν... Ο Χένρι ξέκλεψε μερικές επιπλέον ημέρες από τη δουλειά και είπαμε να έρθουμε νωρίτερα για να σου κάνουμε έκπληξη. Δεν ήταν ωραία η ιδέα μας; Μη μου πεις “όχι”! Και μη σε απασχολεί το φαγητό – έχουμε φέρει ένα σωρό πράγματα μαζί μας για τα Χριστούγεννα.»

Ως συνήθως, η Άγκνες είχε έρθει πλήρως εφοδιασμένη, γιατί ήξερε πόσο λιτή και μετρημένη ήταν η μητέρα της στο φαγητό, ακόμη και τα Χριστούγεννα, ενώ ο Χένρι, που ήταν αδύνατον να αντέξει όλη αυτή την ατμόσφαιρα με τις ιεροτελεστίες του τσαγιού, έφερνε πάντα μαζί του μερικά μπουκάλια μπράντι. Η κυρία Κλαρκ δεν είχε κανένα πρόβλημα με το αλκοόλ. Κάθε φορά που έβλεπε τον Χένρι να θρονιάζεται στην πολυθρόνα με το πούρο και το ποτό του μετά το δείπνο, θυμόταν τον σύζυγό της, τον καθηγητή Κλαρκ. Τότε, ένα αδιόρατο χαμόγελο ζωγραφιζόταν πά-

ντα στα χείλη της, καθώς γλυκές, τρυφερές αναμνήσεις έρχονταν στο νου της.

«Καλή μου μητέρα, το ήξερα ότι θα χαρείς πολύ που θα μας δεις», έκανε η Άγκνες και χαμογέλασε γλυκά, στρώνοντας με τα χέρια της το σάλι στους ώμους της μητέρας της, η οποία προσποιήθηκε ότι εκνευρίστηκε με τη χειρονομία της κόρης της, σαν να μην ήθελε να παραδεχτεί πόσο βαθιά ικανοποίηση της προσέφερε αυτή η φροντίδα.

«Ω, Θεέ μου, κάνει τόσο κρύο εδώ μέσα! Κι εσύ κάθεται στο σκοτάδι, όπως πάντα. Πραγματικά, δεν σε καταλαβαίνω, μαμά... Δεν νομίζω ότι έχεις οικονομικό πρόβλημα. Άναψε τα φώτα, γιατί σε λίγο δεν θα βλέπουμε τίποτα.»

Στο σπίτι της κυρίας Κλαρκ ήταν κανόνας ότι τα φώτα θα άναβαν μόνον αφού πρώτα έπεφτε τελείως το σκοτάδι – ένας ακόμα τρόπος για να κάνει οικονομία και μια συνήθεια η οποία πήγαζε τόσο από τον εγκρατή χαρακτήρα της όσο και από τις στερήσεις που είχε βιώσει στον πόλεμο. Και, όπως πάντα, η Άγκνες αγνόησε μεγαλοπρεπώς τον κανόνα και άναψε όλα τα φώτα του δωματίου...

«Θα κρυολογήσεις έτσι, μαμά. Πρέπει να προσέχεις... Χένρι, ρίξε μερικά ξύλα ακόμα στο τζάκι για να φουντώσει η φωτιά.»

«Αηδίες!» αντέδρασε η κυρία Κλαρκ. «Καθόλου κρύο δεν κάνει. Εσύ πρέπει να προσέχεις! Δεν ρίχνεις ποτέ ένα ρούχο πάνω σου. Οι σημερινές γυναίκες ντύνεστε τόσο ελαφριά!»

Ο Χένρι Πάτεργουντ, που είχε ακολουθήσει την Άγκνες στο δωμάτιο, αντήλλαξε μια τυπική χειραψία με την πεθερά του και εκτέλεσε υπάκουα την εντολή της συζύγου του, φορτώνοντας το τζάκι με ξύλα. Ύστερα στάθηκε

μπροστά στη φωτιά, μονοπωλώντας τη θαλπωρή της με την ογκώδη σιλουέτα του, με τα χέρια σταυρωμένα πίσω από την πλάτη κι ένα χαμόγελο ευτυχίας καρφωμένο στο πρόσωπό του. Ήταν ένας ψηλός, γεροδεμένος άντρας, με μια μονίμως κοκκινωπή και αρρωστιάριχη φυσιογνωμία, που οφειλόταν στο πάθος του για το ποτό. Το πρόσωπό του είχε την πρησμένη όψη του ανθρώπου στις φλέβες του οποίου κυλάει μπράντι αντί για αίμα.

«Και πού είναι ο αγαπημένος μου εγγονός; Πού είναι ο Ρέτζιναλντ;» ρώτησε η γιαγιά Κλαρκ.

Από τη μυστική κρυψώνα του στην κορυφή της σκάλας, ο Άντριου ένιωσε ξαφνικά την καρδιά του να σφίγγεται, λες και κάποιο σκοτεινό πλάσμα μέσα του ετοιμαζόταν να τον πνίξει. Η γιαγιά δεν μιλούσε ποτέ σ' εκείνον με αυτή την τρυφερή φωνή, με αυτόν το γλυκό, κολακευτικό τόνο. Από τη μία χαιρόταν, γιατί κατά βάθος θεωρούσε ανόητο αυτό το φέρσιμο, από την άλλη όμως ζήλευε την προτίμηση που έδειχνε στον ξάδερφό του. Ο Ρέτζι ήταν όμορφος – κανείς δεν μπορούσε να το αρνηθεί –, πραγματικός Απόλλωνας, με τα γλυκά, σχεδόν γυναικεία γαλανά μάτια του, τα ξανθά μαλλιά του που έπεφταν κυματιστά στο μέτωπό του παρά την προσεκτικά χτενισμένη χωρίστρα, την ψηλόλιγνη, αριστοκρατική φυσιογνωμία του. Ήταν ό,τι ακριβώς δεν ήταν ο Άντριου...

«Γιαγιά!» ακούστηκε σαν αντήχηση η φωνή του Ρέτζι και ο νεαρός πλησίασε την ηλικιωμένη κυρία, πήρε το χέρι της και το φίλησε με τρόπο τόσο επιδεικτικό που σου ερχόταν να βάλεις τα γέλια. Όμως, ο Ρέτζι γνώριζε πολύ καλά πόσο βαθιά ικανοποίηση προσέφερε αυτό στη γιαγιά...

Κοίταξε τον νεαρό με βλέμμα εξεταστικό. Έμοιαζε τό-

σο πολύ με τον Ρίτσαρντ της... Ναι, με τον γλυκό, αγαπημένο της Ρίτσαρντ! Αυτός ο νεαρός ήταν μια μετενσάρκωση του γιου της... του γιου ο οποίος έμεινε για πάντα όμορφος και νέος, του γιου που χάθηκε πάνω στο άνθος της νιότης του σ' αυτό τον καταραμένο πόλεμο... Το χνούδι ενός ξανθού μουστακιού, που είχε αρχίσει να διαγράφεται στο πάνω χείλος του, έκανε ακόμα πιο έντονη την ομοιότητα, και η γιαγιά έμεινε και κοίταξε το αγόρι σχεδόν με δέος, νιώθοντας την ανάσα της να κόβεται. Κανείς άλλος δεν έδειχνε να το προσέχει, όμως ο Άντριου είχε καταλάβει από καιρό γιατί η γιαγιά είχε τόση αδυναμία στον Ρέτζι. Κι όμως, υπήρχε μια λεπτομέρεια που η γιαγιά δεν μπορούσε να διακρίνει... Παρά την απίστευτη ομοιότητα, κάτι έλειπε από το βλέμμα του Ρέτζι· κάτι έλειπε απ' αυτό το μαλακό, σχεδόν κοριτσιίστικο στόμα. Το πρόσωπο του θείου Ρέτζι απέπνεε δύναμη και σθένος – του Ρέτζι, πάλι, όχι.

«Η Ντοτ με τον άντρα της θα έρθουν φέτος;» ρώτησε η Άγκνες που, έχοντας εκτοπίσει τον Χένρι από τη φωτιά, καθόταν τώρα εκείνη σχεδόν χωμένη μέσα στο τζάκι.

«Έρχονται την Πέμπτη. Ο Άντριου είναι ήδη εδώ. Μα, πού είναι; Δεν μπορεί να μην άκουσε τη φασαρία...»

Ο Άντριου χώθηκε πιο βαθιά στις σκιές της σκάλας, καθώς δεν είχε καμιά διάθεση να πλησιάσει την παρέα. Η θεία και ο θείος του ήταν ιδιαίτερα ευγενικοί αλλά και πολύ ψυχροί, και τον αντιμετώπιζαν πάντα σαν κατώτερό τους.

«Κατάγεται από μια χώρα ληστοσυμμοριτών», είχε πει κάποτε η Άγκνες σ' έναν ψιθυριστό, υποτιμητικό τόνο, γνωρίζοντας πολύ καλά ότι εκείνος την άκουγε. «Το μόνο που ξέρουμε, απ' ό,τι τουλάχιστον μας έχει πει η Ντοτ,

είναι ότι πατέρας του ήταν ένας έντιμος αξιωματικός, ένας καλός και ευγενικός άνθρωπος. Αυτό το αγόρι έχει τόσο πεισματάρικο και εκρηκτικό χαρακτήρα που, σε όποιο σχολείο κι αν το στείλεις, δεν θα γίνει ποτέ πραγματικός Άγγλος τζέντλεμαν!»

2

Καθότι ακόμα δεν είχε καμία διάθεση να συναντήσει τους συγγενείς του, ο πρόωρος ερχομός των οποίων ήταν μια παραβίαση του ιδιωτικού χώρου του και της πολύτιμης μοναξιάς του, ο Άντριου «γλίστρησε» αθόρυβα έξω από την κουζίνα, όπου μια παραζαλισμένη Ρόουζ είχε αρχίσει να καθαρίζει ένα βουνό από πατάτες. Μ' ένα κασκέτο στο κεφάλι και τα χέρια στις τσέπες, βγήκε από το σπίτι σφυρίζοντας στον Τζο, τον μικρό αλητάκο φίλο του, όμως ο σκύλος δεν ήταν πουθενά τριγύρω. Προφανώς, είχε πάει να ζήσει τη δική του περιπέτεια. Ο Άντριου βγήκε στην εξοχή κι άρχισε να περπατάει με βήμα γοργό. Είχε τόση ανάγκη να κάνει έναν μοναχικό και ήρεμο περίπατο... Όμως, ο Ρέτζι, που τον παρακολουθούσε από το παράθυρο του σαλονιού, έτρεξε πίσω του και άρχισε να τον ακολουθεί. Όταν ο Άντριου άκουσε τον απόμακρο ήχο βημάτων στα χαλίκια πίσω του, κατάλαβε αμέσως ποιος ήταν και, δίχως να γυρίσει για να κοιτάξει, άνοιξε το βήμα του ελπίζοντας ότι θα διατηρούσε σταθερή την απόσταση που τους χώριζε. Ο Ρέτζι, όμως, ήταν εξίσου επίμονος· δεν το έβαλε κάτω και άρχισε να φωνάζει τον Άντριου. Εκείνος έκανε πως δεν άκουσε, όμως το μεγαλύτερο αγόρι κατάφερε να τον

προφτάσει, κι έτσι ο Άντριου αναγκάστηκε να γυρίσει και να τον κοιτάξει.

«Ε, Άντριου! Πόσο χαίρομαι που σε βλέπω, παλιόφιλε!» είπε ο Ρέτζι, σφίγγοντας το απρόθυμο χέρι του Άντριου. «Δεν πήρες είδηση ότι ήρθαμε; Ωραία έκπληξη, έτσι; Η καημένη η γιαγιά παραλίγο να πάθει συγκοπή!»

«Και γιατί ήρθατε τόσο νωρίς;» ρώτησε ο Άντριου, χωρίς καμία διάθεση καλωσορίσματος. «Εγώ νόμιζα πως δεν σας αρέσει εδώ και ότι είχατε ορκιστεί πως δεν θα ξαναπατούσατε το πόδι σας».

«Έτσι ακριβώς είναι τα πράγματα, ξαδερφούλη. Εγώ το μισώ αυτό το μέρος. Δεν μπορείς να φανταστείς πόσο αφόρητο μου είναι το ότι πρέπει να περάσω εδώ τα Χριστούγεννα, ενώ θα μπορούσα να είμαι στο Λονδίνο και να διασκεδάζω με τους φίλους μου. Όμως, στη μαμά αρέσει να συγκεντρώνεται όλη η οικογένεια. Βαρετό, έτσι; Ευτυχώς, έχει φέρει μαζί της φαγητό, γιατί αλλιώς ζήτημα είναι αν θα βρισκόταν ένα κομμάτι κρέας για τον καθέναν μας».

Ο Άντριου κοίταξε την κρυστάλλινη λίμνη με τις αιωνόβιες ιτιές που έγερναν πάνω από τα νερά της. Μια παράξενη ομορφιά αναδυόταν μέσα από αυτή την γκρίζα αγριάδα που απλωνόταν στον ορίζοντα, πλαισιωμένη από τις πυρόξανθες σιλουέτες των σημύδων, οι οποίες είχαν ρίξει το πλούσιο φύλλωμά τους και διαγράφονταν τώρα εύθραυστες, τρεμάμενες, γυμνές μέσα στην απαλή πάχνη και στο φύσημα του ανέμου. Η πρωινή υπόσχεση για ηλιοφάνεια είχε πνιγεί στην καταχνιά και μια βαριά ατμόσφαιρα τύλιγε τώρα το τοπίο, χαμηλώνοντας απαλά μέχρι τα νερά της λίμνης. Σταγόνες υγρασίας κολλούσαν στο πρόσωπο – δεν ήταν μέρα για «εύθραυστα, γερασμένα κόκαλα», όπως θα έλεγε χαριτολογώντας η Ρόουζ. Αν και βυθισμένοι στην

γκρίζα καταχνιά, στην ψύχρα και την υγρασία, οι κατηγορικοί αγροί της μικρής λίμνης του Ντάουνλαντς, οι δασότοποι και τα γυμνά λιβάδια της φάρμας του Κότερσι, που απλώνονταν πιο κάτω, φάνταζαν όμορφα στα μάτια του. Όμορφα, ίσως επειδή αυτό που τον γοήτευε περισσότερο ήταν η αίσθηση του εφήμερου που απέπνεαν.

«Μα, πώς είναι δυνατόν να μη σου αρέσει εδώ;» ρώτησε ο Άντριου. «Είναι μαγευτικό μέρος».

Τα μάτια του Ρέτζι ακολούθησαν το βλέμμα του Άντριου και κοίταξε το τοπίο σαν να το έβλεπε για πρώτη φορά, όμως τίποτα δεν σκίρτησε μέσα του.

«Καλό είναι, Άντριου, καλό είναι. Μη με παρεξηγείς για αυτά που λέω», είπε ο Ρέτζι με το γνωστό κατευναστικό τρόπο του, «και αν έβαφαν λίγο καλύτερα τα σπίτια, θα ήταν τέλειο. Αυτό που με ενοχλεί είναι η παρέα... όχι εσύ φυσικά!» πρόσθεσε βεβιασμένα. «Δεν εννοώ εσένα. Δεν ξέρω τι θα έκανα, αν δεν ήσουν κι εσύ. Εννοώ τους μεγάλους. Κάθε χρόνο τα ίδια... Έχω βαρεθεί. Του χρόνου, όμως, δεν θα τους κάνω τη χάρη... Θα πάω στον φίλο μου τον Μέρντοχ. Άλλωστε, μ' έχει καλέσει τόσες φορές. Εσύ δεν έχεις κανέναν κολλητό για να πας τα Χριστούγεννα;»

«Μην ανησυχείς για μένα», είπε ο Άντριου χαμογελώντας. «Μου αρέσει η μοναξιά».

«Μακάρι να μπορούσα να πω κι εγώ το ίδιο», έκανε ο Ρέτζι. «Εγώ θέλω ανθρώπους γύρω μου, όμως εσύ ήσουν πάντα μοναχικός. Σε θυμάμαι που έφευγες και περπατούσες μόνος σου για ώρες, όταν ήσουν παιδί, και η γιαγιά γινόταν έξαλλη όταν αργούσες για το τσάι».

«Ακόμα έξαλλη γίνεται!»

«Ω... δεν πρόκειται να αλλάξει ποτέ, σωστά; Ο Θεός να την έχει καλά, αλλά μου θυμίζει λιγάκι λοχαγό. Πάω

στοίχημα ότι πηδάς από τη χαρά σου κάθε φορά που αρχίζει το σχολείο. Εγώ, πάντως, ναι, και να φανταστείς ότι η μητέρα δεν έχει καμία σχέση με τη γιαγιά – με αφήνει να κάνω σχεδόν ό,τι θέλω. Κι αν εξαιρέσεις αυτά τα κολλήματα της με τις οικογενειακές συγκεντρώσεις και υποχρεώσεις, τις περισσότερες φορές είναι πολύ άνετη. Γι' αυτό κι εγώ αισθάνομαι πως πρέπει να συμμορφώνομαι λιγάκι με τις απαιτήσεις της».

«Μου αρέσει εδώ, Ρέτζι», είπε ο Άντριου. «Υποθέτω πως είμαι τύπος της εξοχής και όχι άνθρωπος της πόλης».

«Εγώ προτιμώ την πόλη. Η εξοχή μου θυμίζει νεκροταφείο. Δεν θα θέλεις να πηγαίνεις σε πάρτι, σε θέατρα και σε χορούς, όταν θα είσαι στο πανεπιστήμιο; Θέλω να πω... υπάρχει ζωή χωρίς διασκέδαση;»

«Δεν νομίζω. Η μαμά λέει ότι μοιάζω στον παππού. Εκείνος λάτρευε τα βιβλία, όπως κι εγώ. Είναι η αγαπημένη μου συντροφιά».

«Εμένα, πάλι, όχι».

Ο Ρέτζι έβγαλε ένα πακέτο με τσιγάρα Γκολντ Φλέικ και προσέφερε ένα στον Άντριου.

«Έλα τώρα... πάρε ένα. Χριστούγεννα είναι».

Ο Άντριου προσπάθησε να αντισταθεί, αλλά δεν τα κατάφερε. Ο Ρέτζι τον είχε μάθει να καπνίζει την προηγούμενη χρονιά, και έκτοτε του είχε γίνει συνήθεια – δεν μπορούσε να το σταματήσει. Έπρεπε να προσέχουν για να μην καταλάβει τίποτα η γιαγιά, διότι θα γινόταν μεγάλη φασαρία. Όμως, η παραβίαση των κανόνων ήταν σπουδαία πρόκληση στην ηλικία των δεκατεσσάρων χρόνων. Στον Άντριου άρεσε να «παρανομεί», αρκεί να μην τον ανακάλυπταν. Αυτό «χρωμάτιζε» τη μονοτονία της σχολικής ζωής του, όμως πολλές φορές, όταν τους τσάκωναν οι καθηγη-

τές στο σχολείο, ακολουθούσε τιμωρία με χαρακιές στις ανοιχτές παλάμες. Μόνο που ο Άντριου δεν κατάφερε ποτέ του να μάθει να κρύβεται. Σαν τον Τζορτζ Ουάσινγκτον, ήταν ανίκανος να πει ψέματα. Η μαμά του τού έλεγε πως, όταν ήταν μικρός, κοκκίνιζαν τα αυτιά του. Γι' αυτό και ήταν πάντα εκείνος που έτρωγε την τιμωρία, ενώ οι υπόλοιποι ξεγλιστρούσαν δίχως να τους πάρει είδηση κανείς...

Ο Ρέτζι δεν είναι και τόσο κακός, είπε μέσα του. Ήταν πολύ κοινωνικός και απέπνεε αυτή τη γλυκερή γοητεία που συνήθως αρέσει στους ανθρώπους, ενώ ο Άντριου ένιωθε πως ο ίδιος ήταν πολύ απλοϊκός και ατζαμής στις κοινωνικές συναναστροφές του. Δεν είχε την ικανότητα να εμπνέει τη συμπάθεια γύρω του, και δεν θα την αποκτούσε ποτέ. Ήξερε πως ήταν πολύ απότομος και ντόμπρος, και οι άνθρωποι συχνά προσβάλλονταν από αυτή τη συμπεριφορά.

Ήταν άδικο που ο κόσμος συνήθως εκλάμβανε την ειλικρίνεια σαν προσβολή...

Οι δύο νεαροί άναψαν τα τσιγάρα τους και άρχισαν να περπατούν σιωπηλά.

«Επιτέλους, αποφοίτησα», είπε έπειτα από λίγο ο Ρέτζι. «Πέρασα όλα τα μαθήματα και τώρα θέλουν να ξαναπέσω με τα μούτρα στο διάβασμα για να μπω στη στρατιωτική ακαδημία του Σάντχερστ – να γίνω στρατιωτικός... ξέρεις. Πάντως, δεν είμαι σίγουρος ότι είναι αυτό που θέλω να κάνω».

«Παλιότερα, ήθελα κι εγώ να γίνω στρατιωτικός», αντιγύρισε ο Άντριου. «Όπως πολλά αγόρια. Μου φαινόταν ρομαντικό. Είναι χαζό, το ξέρω. Νομίζω πως άρχισα να το σκέφτομαι από τότε που η μαμά μου έδειξε το δωμάτιο του θείου Ρίτσαρντ. Το έχεις δει, έτσι δεν είναι;»

«Ναι, το έχω δει και μου φαίνεται μακάβριο. Πάνε χρόνια που έχει πεθάνει και η γιαγιά εξακολούθει να το διατηρεί σαν να είναι κανένα μαισωλείο».

Θλίψη απλώθηκε στο πρόσωπο του Άντριου. «Ω, Ρετζ! Η καημένη η γιαγιά τον λάτρευε. Δεν νομίζω πως είναι μακάβριο. Δείχνει τόσο όμορφος μέσα στη στολή του, τόσο υπέροχος, τόσο γενναίος!»

«Υπέροχος – για να πεθάνει; Δεν είναι αυτή η άποψή μου για τη ζωή, Άντριου», είπε ο Ρέτζι, αφήνοντας ένα ρίγος να διατρέξει το σώμα του.

«Εγώ, όμως, το βρίσκω υπέροχο. Πέθανε για την πατρίδα του. Πιστεύω ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι θαυμάσιοι... Ήταν κι ο πατέρας μου στρατιώτης, πέθανε κι αυτός για την πατρίδα του». Ο Άντριου ένιωσε να τον συνθλίβει η θύμηση του πατέρα του· του πατέρα τον οποίο δεν γνώρισε ποτέ. Προσπάθησε να κρύψει το αδιόρατο σπάσιμο στη φωνή του, όμως ο Ρέτζι το αντιλήφθηκε και γύρισε αλλού το βλέμμα του, κοιτάζοντας αμήχανα.

«Τέλος πάντων», συνέχισε ο Άντριου, «όταν το είπα στη μαμά, κόντεψε να τρελαθεί. Δεν θέλει με τίποτα να γίνω στρατιωτικός. Προτιμά να εργαστώ στο Δημόσιο».

«Τι φρίκη, Θεέ μου!»

«Έτσι πιστεύω κι εγώ. Αλλά δεν ξέρω τι θέλω να κάνω. Καμιά φορά αισθάνομαι σαν να μην έχω μέλλον...» είπε θλιμμένα, ενώ έπιανε με το χέρι του πετραδάκια και τα πετούσε αφηρημένα μέσα στους θάμνους, σαν να ήθελε να διώξει κάποιον αόρατο εχθρό.

«Μη λες βλακείες!» είπε ο Ρέτζι. «Όλοι ξέρουν ότι είσαι το σαΐνι της οικογένειας. Μια χαρά θα τα καταφέρεις. Εγώ είμαι αυτός που δεν έχει καμιά κλίση σε τίποτα».

«Τότε, γιατί δεν θέλεις να πας στον στρατό;»

«Για ποιον λόγο; Δεν πρόκειται να γίνει άλλος πόλεμος. Πλέον έχουμε την Κοινωνία των Εθνών και τα συναφή. Βέβαια, ο στρατός έχει και τα καλά του – τη στολή, για παράδειγμα. Οι στολές έχουν πάντα κάτι το επιβλητικό – και οι γυναίκες τρελαίνονται για τους άντρες με στολή! Όμως, όλη αυτή η εκπαίδευση πρέπει να είναι ανυπόφορη. Και φαντάσου να σε στείλουν να πολεμήσεις πουθενά, σε καμιά εξέγερση στις αποικίες... Όλο και κάτι προκύπτει – δεν κάθονται ποτέ στ' αυγά τους αυτοί οι μαύροι... Φαντάσου να με στείλουν στην Ινδία ή σε κάνα τέτοιο μέρος!»

«Και σκέψου να σε πυροβολήσουν... και να λερωθεί η στολή σου!»

Ο Ρέτζι δεν παρεξηγήθηκε, μόνο γέλασε, με το γνωστό αεράτο ύφος του.

Ο Άντριου σφύριξε ξανά, φωνάζοντας τον Τζο. Αυτή τη φορά, ο σκύλος κατέφθασε τρέχοντας μέσα από κάτι θάμνους και άρχισε να χοροπηδάει γεμάτος χαρά πάνω στα δύο αγόρια.

Ο Ρέτζι τον απομάκρυνε με μια έκφραση αηδίας. «Θεέ και κύριε! Ποιανού είναι αυτός ο κοπρίτης;»

«Δικός μου».

«Πού διάολο τον βρήκες; Δεν θυμάμαι να τον είχες πέρσει».

«Τον βρήκα στο δάσος, μέσα σε κάτι σκουπίδια. Κάποιος κάφρος τον είχε παρατήσει εκεί».

«Απορώ με τη γιαγιά... Πώς και σε άφησε να τον κρατήσεις; Μπορεί να έχει καμιά αρρώστια και να κολλήσει τα λατρεμένα της πεκινουά».

«Μάλλον το αντίθετο είναι πιθανότερο να συμβεί», είπε ο Άντριου, ανασηκώνοντας τους ώμους του. «Είναι πο-

λύ πιο υγιής από αυτά τα φανταχτερά πεκινουά που κοντεύουν να σκάσουν από το πάχος. Άλλωστε, είναι γνωστό ότι οι κοπρίτες είναι πιο δυνατά ζώα από τα σκυλιά ράτσας. Δεν συμπαθώ καθόλου τα σκυλιά ράτσας, κανενός είδους».

Ο Ρέτζι γέλασε. Θα μπορούσε να έχει πάρει το σχόλιο προσωπικά, αφού ο πατέρας του θεωρούνταν υπό μία έννοια «σκυλί ράτσας» – ήταν ένας αριστοκράτης. Ωστόσο, ήταν συνηθισμένος στα ανυπόκριτα σχόλια του Άντριου και, σε τελική ανάλυση, ο πατέρας του δεν ήταν σε καμία περίπτωση αυτό που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε «υγιής άνθρωπος», γεγονός για το οποίο ευθυνόταν αποκλειστικά και μόνον ο ίδιος.

Ο Ρέτζι γύριζε πού και πού και κοίταζε κλεφτά τον ξάδερφό του καθώς περπατούσαν σιωπηλά στο δάσος, με τον Τζο να τρέχει μπροστά τους, χοροπηδώντας δεξιά και αριστερά μέσα στους θάμνους.

Ο Άντριου ήταν πολύ όμορφος – το σώμα του ήταν λεπτό, νευρώδες και δυνατό. Ο Ρέτζι είχε ακούσει πως ήταν πολύ καλός και στο κρίκετ. Όμως, είχε πάνω του κάτι παράξενο, κάτι που δεν ταιρίαζε με την υπόλοιπη οικογένεια: τα μαλλιά του ήταν αρκετά σκούρα, παρόλο που κάποιες φορές έπαιρναν μια καστανοκόκκινη απόχρωση όταν τα χτυπούσε ο ήλιος, τα μάτια του είχαν ένα υγρό, σκούρο καστανό χρώμα. Αντίθετα, η οικογένεια Κλαρκ είχε ξανθά ή κόκκινα μαλλιά. Η Ντόροθι, η μητέρα του Άντριου, είχε ακόμα όμορφα καστανοκόκκινα μαλλιά, σχεδόν στο χρώμα του χαλκού, και βαθυγάλανα μάτια. Ο Ρέτζι έβρισκε πάντα πολύ γοητευτική τη θεία του.

Κάτι είχε πάρει το αυτί του για το σκάνδαλο, παρότι δεν είχε ακούσει ποτέ τίποτα ξεκάθαρο· μόνο μισόλογα και υπεκφυγές. Η μητέρα του, η Άγκνες, δεν ήθελε να μιλάει για αυτό, όμως όλο και κάτι της ξέφευγε κάθε τόσο. Ο Ρέτζι δεν ήταν περίεργος, ούτε τον ενδιέφερε να μάθει, απλώς υπέθετε ότι η Ντόροθι είχε επιστρέψει άρον άρον από την Ελλάδα κατά τη διάρκεια του πολέμου. Περιμένε να γεννήσει τον Άντριου, αλλά δεν είχε παντρευτεί. Ντροπή... Όνειδος... Ταπείνωση... Όμως, σκεφτόταν πως θα πρέπει να ήταν πολύ δύσκολο για τον καημένο τον Άντριου να μην έχει γνωρίσει πατέρα· να είναι ένας νόθος γιος. Δεν ήταν καθόλου παράξενο, λοιπόν, που φάνταζε τόσο διαφορετικός.